

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
Кафедра історії Угорщини та європейської інтеграції**

Туряниця Інна Анатоліївна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НОВОГО ЧАСУ»**

**(для здобувачів вищої освіти галузі знань
«01 Освіта/Педагогіка», спеціальності «014 Середня освіта»,
освітньої програми «Історія»)**

Ужгород – 2023

УДК 94(477) «05)...(076)

Турянця І. А. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Історія та культура України нового часу» / [Ужгород. нац. ун-т; Українсько-угорський навчально-науковий інститут; Каф. історії Угорщини та європейської інтеграції]. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2023. 41 с.

Рецензенти:

Токар М.Ю., доктор наук з державного управління, професор кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Мищанин В.В., доктор історичних наук, доцент кафедри модерної історії України та зарубіжних країн факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Розглянуто і схвалено Методичною комісією УУННІ

Протокол №2 від 27.06.2023 р.

Розглянуто і схвалено Вченою радою УУННІ

Протокол № 10 від 30.06.2023 р.

Методичні рекомендації до курсу « Історія та культура України нового часу» є важливою складовою аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, що покликані забезпечити студентів програмою навчальної дисципліни, планами лекційних та семінарських занять, завданнями для самостійної роботи, модульного та підсумкового контролю, тематикою рефератів, критеріями оцінювання, інформаційними ресурсами.

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Цілі та завдання курсу	5
3. Програма навчальної дисципліни	6
4. Плани лекцій	12
5. Структура навчальної дисципліни	16
6. Тематика семінарських занять	17
7. Завдання для самостійної роботи	24
8. Модульний та підсумковий контроль	26
9. Тематика рефератів.....	32
10. Орієнтовний перелік питань, що виносяться на іспит	33
11. Форми контролю.....	36
12. Бібліографія до вивчення нормативного курсу та для виконання рефератів.....	37

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120	3-й	2-й
Кількість модулів - 2	Семестр:	
	6-й	3-й
	Лекції:	
	40	18
	Практичні (семінарські):	
Вид підсумкового контролю - Екзамен	20	18
	Лабораторні:	
	Самостійна робота	
	60	102

2. Цілі та завдання курсу

«Історія та культура України нового часу» є нормативним курсом у процесі професійної підготовки фахівця, логічно пов'язаний з іншими фундаментальними та професійно орієнтованими і спеціальними дисциплінами, а також є необхідним як для підготовки педагога середньої загальноосвітньої та вищої школи, так і науковця-дослідника гуманітарного профілю студій. У теоретико-методологічному аспекті, курс «Історія та культура України нового часу» є одним із визначальних, адже розкриває процес трансформації українського народу у націю. Серед важливих завдань курсу є максимально достовірне відтворення найважливіших, етапів, елементів й ознак суспільно-політичного, економічного, гуманітарно-культурного розвитку України кінця XVIII – початку XX століття.

Мета курсу – всебічне та ґрунтовне вивчення і засвоєння явищ, основних подій і тенденцій історії та культури України нового часу у контексті всесвітньої та вітчизняної історії.

Завдання навчальної дисципліни – вивчення особливостей адміністративного, політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України кінця XVIII – початку XX століття.

Завдання курсу передбачають дві основні цілі:

Теоретична:

- забезпечити формування навичок критичного мислення джерел і літератури періоду нової історії України, спрямованих на самостійне осмислення закономірностей історичного розвитку, вироблення власного ставлення до подій минулого і сучасності.

Практична:

- полягає в тому, щоб надати студентові методичну й інформаційну допомогу під час підготовки до практичних занять та виконання самостійних (індивідуальних) завдань; виробити вміння застосовувати набуті знання з історії у повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, та можливість впливу на нього, об'єктивно оцінюючи явища і подій сучасності.

За результатами вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- *геополітичні зміни у Центрально-Східній Європі наприкінці XVIII – на початку XIX ст. та їх вплив на українські землі;*
- *адміністративний поділ українських земель, соціально-економічне становище українців в складі Російської та Австрійської імперій;*
- *процеси націотворення на українських землях в Російській та Австрійській імперіях (історію громадських, політичних, соціально-економічних та культурних процесів на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій);*
- *українське питання у роки та під час Першої світової війни, її наслідки для України;*
- *місце та роль у вітчизняній історії видатних представників української нації;*

- найважливіші факти.

вміти:

- *аналізувати історію України як історію окремого народу та його держави, так і в контексті загальноєвропейської та світової історії;*
- *періодизацію нової історії України;*
- *оперувати термінологією історичною науки, аналізувати на емпіричному та науковому рівні процеси, що відбуваються в політичному житті;*
- *використовувати в професійній діяльності основні теоретичні і практичні положення, що стосуються періоду нової історії України.*

Нормативний курс складається з лекційних і семінарських занять, а також годин на самостійну роботу. Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою, затвердженою в ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1.

Включення українських земель до складу Російської та Австрійської імперій

Тема №1.

Адміністративна політика Росії після ліквідації козацької автономії на Півдні та Правобережжі України в останній третині XVIII – на початку XIX ст.

Вплив Російської та Австро-Угорської імперій на динаміку геополітичної ситуації в Європі (1772–1914 рр.). Ліквідація полково-сотенного устрою Гетьманщини, поділ на губернії та повіти. Утворення II Малоросійської колегії 1764 р. Російсько-турецька війна (1768–1774).

Ліквідація полково-сотенного устрою Слобожанщини та створення губернії та повітів. Ліквідація Запорозької Січі у 1775 році.

Формування нового адміністративно-територіального поділу. Задунайська Січ (1775-1828 рр.). Остаточна ліквідація автономного устрою в Україні (1783 р.). Адміністративний поділ південних українських земель після Російсько-турецької війни 1768-1774, ліквідації Кримського ханства 1783 р., Російсько-турецької війни 1787-1792, Російсько-турецької війни 1806-1812.

Адміністративний поділ Правобережжя та Волині після другого та третього поділів Польщі.

Тема № 2

Соціально-економічне становище на українських землях в складі Росії. Громадсько-політичні рухи на українських землях в Російській імперії

Утвердження кріпосного ладу на Лівобережжі та Слобожанщині. Чисельність населення та його етнічний склад. Соціальна структура українського суспільства. Економічна карта та економічне становище. Аграрне питання. Закон про «вільних хліборобів» 1803 року.

Соціальні рухи (повстання кріпаків) Правобережжя. Селянські рухи на Поділлі під проводом У. Кармелюка (1813–1835 рр.). Суспільні процеси напередодні наступу Наполеона. Війна Росії з наполеонівською Францією та участь у ній українців.

Створення Південного товариства декабристів (1821 р.). Діяльність «Товариства об'єднаних слов'ян» у Новограді-Волинському. Петербурзьке повстання декабристів 14 грудня 1825 р. Повстання Чернігівського полку в Україні. Військові поселення та реакція українського суспільства. Початок промислового перевороту 1820-1840-ві роки.

Буденне життя українського села та міста. Урбаністичні процеси. Масонські організації. Кирило-Мефодіївське братство. Відновлення козацтва та його доля, створення Азовського війська, ставлення українського суспільства до польського повстання 1830 р. Україна в роки Кримської війни.

Тема № 3

Приєднання Галичини та Буковини до складу Австрійської імперії в останній третині XVIII ст. Соціально-економічне становище та українське національне відродження

Приєднання Руського воєводства (Галичини) Речі Посполитої за результатами першого поділу до Австрійської імперії. Адміністративний поділ Галичини. Приєднання в 1775 р. Буковини до Австрійської імперії та її адміністративний статус. Соціально становище на час приєднання до Австрійської імперії.

Абсолютизм. Реформи Марії Терезії та Йосифа II. Згорання реформ. Чисельність населення та його етнічний склад. Соціальна структура українського суспільства. Економічна карта та економічне становище. Буденне життя сіл та міст. Урбаністичні процеси. Стан розвитку промисловості в Галичині та Буковині.

Греко-католицьке духовенство та його духовний і громадський політичний статус в Галичині. Формування перших осередків та лідерів українського національного життя. Особливості їх діяльності. Руська трійця. Видання «Руською трійцею» альманаху «Русалка Дністрова» (1831 р.). Весна народів, створення та діяльність Головної Руської Ради.

Тема № 4

Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Австрійської та Російської імперії (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

Національна політика Росії на українських землях. Стан початкової, середньої та вищої освіти. Поява перших професійних шкіл – ремісничих училищах, фельдшерських шкіл, училищ торговельного мореплавства, садівництва, виноробства, бджільництва. Волинський ліцей у Кременці. Відкриття Рішельєвського та Ніжинського ліцеїв, Харківського та Київського університету. Значення Київської духовної академії. Архітектура, живопис, скульптура, література, драматургія та музика.

Національна політика Австрії на українських землях. Прийняття закону про обов'язкову початкову освіту для дітей 5–12 років (1774 р.). Закон про введення нової шкільної системи. Елементарні школи у селах; чотирикласні головні та нормальні школи; гімназії з двома роками навчання. Спроби полонізації системи освіти. Указ австрійського уряду 1805 р. за яким усі початкові народні школи Галичини та Буковини передавалися під контроль римо-католицької церкви.

Румунізація системи освіти на Буковині.

Системи народної початкової освіти на Закарпатті. Закон 1844 р., за яким в усіх видах шкіл Закарпаття затверджувалася угорська мова.

Вплив української громадськості на розвиток національної освіти. Львівський університет, реальна школа, львівська політехніка – зародження технічної освіти, греко-католицька духовна семінарія.

Архітектура, живопис, скульптура, література, драматургія та музика. Поява історичних, мовознавчих, етнографічних праць. Заснування В.Каразіним на Харківщині Філотехнічного товариства (1811–1818 рр.). Товариство наук при Харківському університеті (1812–1829 рр.). Тимчасовий комітет для розшуку старожитностей (Київ, 1835–1845 рр.). Оссолінеум (Народний заклад ім. Оссолінських). Заснування астрономічних обсерваторій у Харкові (1808 р.), Миколаєві (1821) і Києві (1845). «Малоросійські пісні» Максимовича (1827 р.).

Національно-культурне відродження на Закарпатті наприкінці XVIII ст. Іван Форгаші. Іван Земанчик.

Закарпатська наукова еміграція до Російській імперії: Іван Орлай, Михайло Балудянський (1769–1847) – перший ректор Петербурзького університету, Петро Лодій (1764–1829) – директор Петербурзького комерційного училища, Василь Кукольник (1765–1821) – директор головного педагогічного інституту в Петербурзі. Юрій Гуца-Венеліна (1802–1839) та його праця з історії болгарського народу «Давні та сучасні болгари».

Тема № 5

Український національний рух та народники в 1860-1880-х роках

Поняття «нація» та «національний рух». Активізація національних рухів у Європі ХІХ ст. Періодизація українського національного руху ХІХ ст. й характеристика його основних етапів. Хлопомани. Громадівський рух 1859-1863 рр. та його представники. Створення у Петербурзі першої української громади 1859 р. Літературно-науковий місячник «Основа» (Петербург, 1861-1862 р.). Київська громада. Згорання роботи громад, закриття усіх недільних шкіл. Валуєвський циркуляр та його вплив (1863 р.). Українське суспільство і польське повстання 1863 р. Заснування товариства «Просвіта» (1868). Початок масового «ходіння в народ» народників (1873). Чигиринська справа (1877). Русифікації старої української еліти.

Організаторами й ідеологами українського руху. Відродження громадівського руху – «Стара громада» на початку 1870-х років. Володимир Антонович. Михайло Драгоманович. Утворення у Києві 1873 р. Південно-західної філії імперського географічного товариства. «Історичні пісні українського народу» Володимира Антоновича та Михайла Драгоманова (1874-1875). Археологічний з'їзд у Києві (1874), Газета «Київський телеграф». Народники та їх діяльність в Україні. Заснування Літературного товариства ім. Т. Г. Шевченка (1873 р.). Емський указ 1876 р. та його значення. Журнал «Громада» (Женева, 1878-1882 рр.). Журнал «Київська старовина». Заснування у 1885 році Харківського практичного технологічного інституту.

Діяльність українського театру. Скасування заборони українських вистав. Марко Кропивницький. Актори Марія Заньковецька, Іван Карпенко-Карий (Тобілевич), М.Садовський, Опанас Саксаганський.

Тема № 6

Громадсько-політичне життя Галичини, Буковини та Закарпаття у 1860–1880-х років

Адміністративна реформа 1860-х рр. Виборні міські ради як органи самоуправління. Поява регіональних органів самоврядування – крайових сеймів у Галичині та Буковині, що стали школою політичної боротьби західних українців. Буковина як окрема провінція. Приєднання Закарпаття у 1860-х рр. до Пожонського (Братиславського) намісництва, провідні позиції в якому належали угорцям. Східна Галичина – центр національного руху другої половини ХІХ ст. Стан українсько-польських відносин у Галичині. Відкриття Галицького крайового сейму, виборче законодавство, структура сейму та вплив на подальші українсько-польські відносини. Актуальні українські політичні питання.

Робітничий рух на західноукраїнських землях 50-60-х рр. Робітниче товариство «Зірка» у Львові (1868 р.). Прогресивне товариство львівських друкарів (1869 р.). Значення греко-католицького духовенство в громадського політичному житті. Москвофільський громадсько-політичний рух, його соціальна база та програма. Створення Руської ради – першої москвофільської політичної організації у Львові. Д.Зубрицький, І.Наумович, А.Добрянський. Народовський громадсько-політичний рух та заснування у Львові першої у

Західній Україні молодіжної нелегальної організації – громади. Виникнення громад у Перемишлі, Тернополі, Самборі та інших містах Східної галичини, а згодом – і в Північній Буковині.

Журнали «Зоря», «Мета», «Правда», газети «Діло», «Буковина», «Кулішівка». Створення народовцями першого українського професійного театру у Львові (1864 р.). Культурно-освітнє товариство «Просвіта» (1868 р.). Літературне (з 1892 р. – наукове) товариство ім. Тараса Шевченка (1873 р.). Руське педагогічне товариство (1881 р.). Створення у Львові Народної ради – головний керівний орган народовського руху. Радикальний рух та його лідери. І.Франко. Є.Левицький. М.Павлик.

Політика вноормування українсько-польських відносин 1869-1870 рр. Буковинський крайовий сейм та його склад. Український громадсько-політичні сили Буковини. Суспільно-політична ситуація на Закарпатті другої половини XIX ст.

Змістовний модуль 2

Українське національне відродження у другій половині XIX – початку XX ст.

Тема № 7

Соціальна структура та економічний розвиток України. Етнічний склад населення.

Селянська реформа. Освітня реформа. Військова реформа. Земська реформа. Судова реформа. Міська реформа. Фінансова реформа. Київська козаччина (березень-квітень 1855 р.). «Похід у Таврію за волею». Ліквідація кріпосного права: проблеми та перспективи.

Соціальна структура українського суспільства. Формування вільнонайманої робочої сили. Зміни в буденному житті села та міста. Економічна карта України. Завершення промислового перевороту. Стан сільського господарства. Розвиток кооперативного руху. Утвердження української бізнес-еліти. Урбаністичні процеси. Економічна карта західноукраїнських земель. Завершення промислового перевороту. Газова та нафтова промисловість. Кам'яновугільна промисловість. Озокеритна промисловість. Розвиток солеваріння. Лісопильна промисловість. Розвиток кооперативного руху. В.Нагірний. Є.Олесницький. Кооперативне торгівельне товариство «Народна торгівля» у Львові. Крайовий ревізійний союз. Кооперативний рух Буковини та Закарпаття. Стан сільського господарства. Ярмарки та щоденні торги. Поява постійно діючих торгівельних закладів. Кредитні спілки. Економічні зв'язки з центральними провінціями Австро-Угорщини. Торгівельні контакти з Німеччиною, Італією, балканськими країнами та Росією. Будівництво залізниць. Початок функціонування залізниці між Краковом та Перемишлем у 1859 р., її подовження до Львова, а потім – до

Чернівців(початок 1860-х рр.). Утвердження української бізнес еліти. Урбаністичні процеси. Етнічний склад начелення. Росіяни та поляки в Україні. Опозиційна та революційна діяльність росіян в Україні, декабристи та народники. Поляки в соціоетнічних конфліктах в Україні. Україна та українці в російському та польському русі. Образ України й українця у російській та польській громадсько-політичній думці. Неслов'янське населення України. Євреї в Україні. Німецькі колонії. Румунське населення Буковини й угорське Закарпаття. Кримські татари.

Тема №8

Інституційний розвиток українського національного руху

Український національний рух у Наддніпрянській Україні після доби реформ. Громадівські гуртки 1860-х рр. «Хлопомани». Український рух у Санкт-Петербурзі і відновлення організаційної стадії . Одеське товариство історії та старожитностей. Київська археографічна комісія. Братство тарасівців та загальна українська безпартійна організація. РУП. Ввлуївський циркуляр. Емський указ. Український національний рух в Австро-Угорщині. Ставропігійський інститут у Львові. Головна Руська рада. «Галицько-Руська матиця». «Просвіта». Наукове товариство імені Т.Шевченка. Створення та діяльність перших українських політичних партій. Русько-українська радикальна партія у Львові (1890 р.), її лідери та програма. Газети «Хлібороб» та «Громада». Студентський та парамілітарний український громадський рух. Українська соціал-демократична партія (УСДП). «Україна ingredenta» Юліана Бачинського (1896 р.) та ідея політичної незалежності України. Українська націонал-демократична партія, створена у Галичині 1899 р., її засновники: І.Франко, Є.Левицький, М.Грушевський. Виникнення партій консервативного спрямування: Католицький русько-народний союз (1896 р.). Програма УНДП. Руська Народна партія. Українське громадсько-політичне середовище Буковини. Радикальна (1906 р.) та Національно-демократична партія (1907 р.) Буковини. Мова та школа на Закарпатті. Відсутність політичних партій. А.Волошин. Часопис «Наука». Українські молодіжні спортивні та національно-культурні організації початку ХХ ст.: товариство «Січ»(1900 р.), «Сокіл», «Пласт» (1911 р.), організація «Січові стрільці» (1912 р.).

Тема №9

Культурно-інтелектуальна історія України ХІХ ст.

Вплив освітньої реформи на початкову та середню освіту. Національна культура. Відкриття Харківського та Київського університетів. Відкриття Одеського університету. Утвердження технічної освіти. Формування наукових осередків. Наукові досягнення та відкриття в різних галузях.

Архітектура, живопис, скульптура, література, театр, музика. Церква в Україні. Вплив освітньої реформи на початкову та середню освіту на західноукраїнських землях. Відкриття Чернівецького університету.

Утвердження технічної освіти. Формування наукових осередків. Культурно-мистецькі течії: класицизм, романтизм, реалізм.

Тема 10

Україна у роки Першої світової війни

Поява перших політичних партій. Революційна українська партія. Русько-українська радикальна партія. М. Міхновський та його «Самостійна Україна». Соціалісти-революціонери. Меншовики. Більшовики. Товариство українських поступовців. Україна в подіях російської революції 1905-1907 рр.. «Кривава неділя». Маніфест 17 жовтня. Державна дума. Перша світова війна та Західна Україна. Антанта та Четверний союз. Наступ Росії на Галичину та Буковину. Українська політична діяльність у Відні. Галицька операція. Брусилівський прорив. Українські січові стрільці. Бої за Макіївку та Лисоню. Головна українська рада. Союз визволення України. Загальна українська рада. Культура України у роки Першої світової війни. Виникнення модернізму у творчості письменників початку ХХ ст. Модерн в архітектурі. Реалізм художників старшого покоління: М. Пимоненко, М. Самокиш, С. Світославський, М. Івасюк та ін. Творчість митців, орієнтованих на західноєвропейський живопис (О. Мурашко, М. Бойчук, В. Седляр, Падалка, О. Павленко, О. Екстер, Г. Нарбут ін.). Театральне та музичне мистецтво початку ХХ ст. Діяльність М. Садовського, П. Саксаганського, І. Мар'яненка, А. Бучми. Музично-хорове і хореографічне мистецтво (М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, М. Леонтович, Л. Ревуцький, Г. Верьовка, Б. Лятошинський, М. Вериківський).

3. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Змістовний модуль 1.

Включення українських земель до складу Російської та Австрійської імперій

Тема №1.

Адміністративна політика Росії після ліквідації козацької автономії на Півдні та Правобережжі України в останній третині XVIII – на початку XIX ст.

1. Предмет та особливості періодизації Нової історії України. Джерельна база та історіографія.
2. Ліквідація полково-сотенного устрою Гетьманщини та Слобжанщини. Ліквідація Запорозької Січі.

3. Приєднання Північного Причорномор'я після російсько-турецьких війн, адміністративний поділ.
4. Приєднання Правобережжя та Волині, адміністративний поділ.

Тема №2

**Соціально-економічне становище на українських землях в складі Росії.
Громадсько-політичні рухи на українських землях в
Російській імперії**

1. Утвердження кріпосного ладу на Лівобережжі та Слобожанщині. Соціальна структура українського суспільства.
2. Економічна карта та економічне становище.
3. Соціальні рухи на Правобережжі. Військові поселення та реакція українського суспільства.
4. Буденне життя українського села та міста. Урбаністичні процеси.
5. Масонські організації та декабристський рух.
6. Суспільні процеси напередодні наступу Наполеона, відновлення козацтва та його доля, створення Азовського війська, ставлення українського суспільства до польського повстання 1830 р.
7. Кирило-Мефодіївське братство.

Тема № 3

Приєднання Галичини та Буковини до складу Австрійської імперії в останній третині XVIII ст. Соціально-економічне становище та українські національне відродження

1. Приєднання Руського воєводства (Галичини) Речі Посполитої до Австрійської імперії.
2. Приєднання в 1775 р. Буковини до Австрійської імперії.
3. Соціальні реформи Марії Терезії і Йосифа II.
4. Економічне становище. Соціальна структура.
5. Українські національно-культурні процеси кінця XVIII – першої половини XIX ст. Весна народів і українське питання в Закарпатті.
6. Буденне життя сіл та міст. Урбаністичні процеси.

Тема № 4

Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Австрійської та Російської імперії (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

1. Розвиток української культури в складі Російської імперії
- 1.1. Освіта та наука

- 1.2. Література, театр і музика
- 1.3. Архітектура, малярство та скульптура: від класицизму до модерну
- 2. Національна культура на західноукраїнських землях**
- 2.1. Освіта та наука
- 2.2. Література, театр і музика
- 2.3. Архітектура, малярство та скульптура: від класицизму до модерну

Тема № 5

Український національний рух та народники в 1860-1880-х роках

1. Хлопомани. Громадівський рух 1859-1863 рр. та його представники.
2. Валусівський циркуляр та його вплив.
3. Відродження громадівського руху – «Стара громада».
4. Емський указ та його значення.
5. Народники та їх діяльність в Україні.

Тема № 6

Громадсько-політичне життя Галичини, Буковини та Закарпаття у 1860–1880-х років

1. Стан українсько-польських відносин у Галичині.
2. Відкриття Галицького крайового сейму, виборче законодавство, структура сейму та вплив на подальші українсько-польські відносини.
3. Значення греко-католицького духовенство в громадського політичному житті.
4. Москвофільський та народовський громадсько-політичні рухи.
5. Буковинський крайовий сейм та український громадсько-політичні сили Буковини.
6. Суспільно-політична ситуація на Закарпатті другої половини XIX ст.

Змістовний модуль 2

Українське національне відродження у другій половині XIX – початку XX ст.

Тема №7

**Соціальна структура та економічний розвиток України.
Етнічний склад населення.**

1. Соціальні стани у Наддніпрянській Україні, Галичині Буковині та Закарпатті.

2. Економічне становище українських земель.
3. Етнічний склад населення України.
4. Неслов'янське населення України у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій.

Тема №8

Інституційний розвиток українського національного руху

1. Правобережжя і рух «хлопоманів».
2. Утворення перших українських політичних організацій у Російській імперії (братство Тарасівців).
3. Валуївський циркуляр та Емський указ як реакція царату на український рух.
4. Інституційне оформлення українського руху в Австро-Угорській імперії.

Тема №9

Культурно-інтелектуальна історія України XIX ст.

1. Основні культурні явища та процеси другої половини XIX – початку XX ст.
2. Відкриття університетів.
3. Архітектура, живопис, скульптура, література, театр, музика.
4. Церква в Україні.

Тема 10

Україна у роки Першої світової війни

1. Перша світова війна та Західна Україна. Україна в геополітичних планах країн Антанти і Троїстого союзу.
2. Воєнні дії на території України у роки війни.
3. Формування легіону Українських січових стрільців.
4. Наслідки Першої світової війни: «українська проекція».

5. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин					
	Денна форма навчання				Заочна форма Навчання	
	Лекції	Семінари	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Лекції	Самостійна робота
Модуль №1						
Змістовний модуль 1.						
<i>Включення українських земель до складу Російської та Австрійської імперій</i>						
Тема №1 Адміністративна політика Росії після ліквідації козацької автономії, на Півдні та Правобережжі України в останній третині XVIII – на початку XIX ст	4	4	6		2	10
Тема №2 Соціально-економічне становище на українських землях в складі Росії. Громадсько-політичні рухи на українських землях в Російській імперії	4		6	2	2	10
Тема №3 Приєднання Галичини та Буковини до складу Австрійської імперії в останній третині XVIII ст. Соціально-економічне становище та українські національне відродження	4		6	2	2	10
Тема №4 Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Австрійської та Російської імперії (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	4		6	2	2	10
Тема №5 Український національний рух та народники в 1860-1880-х роках	4	4	6	2	2	10
Тема №6 Громадсько-політичне життя Галичини, Буковини та Закарпаття у 1860–1880-х років	4	4	10	2	2	12
Разом – зм. Модуль 1	24	12	40	10	10	62
Модуль №2						
Змістовний модуль 2.						
<i>Українське національне відродження у другій половині XIX – початку XX ст.</i>						

* Історія України: методичні рекомендації *

Тема №7 Соціальна структура та економічний розвиток України. Етнічний склад населення.		4	2	5	2	2	10
Тема № 8 Інституційний розвиток українського національного руху		4	2	5	2	2	10
Тема № 9 Культурно-інтелектуальна історія України XIX ст.		4	2	5	2	2	10
Тема № 10 Україна у роки Першої світової війни		4	2	5	2	2	10
Разом – зм. Модуль 2		16	8	20	8	8	40
Усього годин:	120	40	20	60	18	18	102

6. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I

Тема №1

Адміністративно-політичне та соціально-економічне становище українських земель в складі Австрійської імперії в останній третині XVIII ст.

1. Територіальний та адміністративний поділ українських земель в складі Австрійської імперії.
2. Реформи Марії Терезії та Йосифа II. Причини згорання реформ.
3. Соціальна структура українського суспільства.
4. Економічна карта та економічне становище.
5. Українські національні процеси на західноукраїнських землях

Основні терміни і поняття: Перший поділ Польщі, Галичина, Закарпаття, Буковина, округи, жупи, панщина, кріпацтво, поміщики, міста, соціальні верстви, промисловість, сільське господарство, торгівля, греко-католицьке духовенство, громадсько-політичне життя, газета, Східна Галичина, українська мова, Собор Руських вчених, Галицько-руська матиця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. – Київ, 2005;
2. Галицкая Русь в европейской политике. – Львів, 1885.
3. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. – Київ, 1996;

4. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): [Практикум]. - Чернівці, 2000.
5. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. – Київ, 2003;
6. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів, 2002;
7. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939р.). – Івано-Франківськ, 1993.
8. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008.
9. Литвин В. Історія України: Підручник. – Київ, 2006;
10. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. 3 прадавніх часів до 2008 року. Неупереджений погляд. – Харків, 2008;
11. Стахів М. Західна Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772-1918). – Скрантон, 1958. – Т.1.
12. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993;
13. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIIIст. Навч. посібник. – Київ, 1997.

Тема № 2

Український національний рух та народники в 1860-1880-х роках

1. Хлопомани. Громадівський рух 1859-1863 рр. представники та основні засади діяльності. Валуєвський циркуляр та його вплив.
3. Відродження громадівського руху – «Стара громада». Емський указ та його значення.
4. Народники та їх діяльність в Україні.

Основні терміни і поняття: хлопомани, громада, недільні школи, ходіння в народ, наукові установи, заборона української мови, тероризм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. – Київ, 2005;
2. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX - XX ст. – Київ, 1996;
3. Гуржій О. І. Оподаткування сільського населення України (XVII – середина XIX ст.). – Черкаси, 2011;
4. Гуржій О. І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина XVII–XVIII ст.). – К., 1994.
5. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): [Практикум]. – Чернівці, 2000.
6. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. – Київ, 2003;
7. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів, 2002;
8. Костомаров М. Закон Божий (Книга буття українського народу). – Київ: Либідь, 1991. – 40 с.
9. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008.
10. Литвин В. Історія України: Підручник. – Київ, 2006;

11. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. З прадавніх часів до 2008 року. Неупереджений погляд. – Харків, 2008;
12. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993;

Тема № 3

Громадсько-політичне життя Галичини, Буковини та Закарпаття у 1860–1880-х років

1. Стан українсько-польських відносин у Галичині.
2. Відкриття Галицького крайового сейму, виборче законодавство, структура сейму та вплив на подальші українсько-польські відносини.
3. Значення греко-католицького духовенства в громадському політичному житті.
4. Москвофільський та народовський громадсько-політичні рухи.
5. Буковинський крайовий сейм та український громадсько-політичні сили Буковини.

Основні терміни і поняття: конституція, сейм, вибори, депутати, парламент, опозиція, громадсько-політичні сили, вірилісти, курії, політика вноормування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батенко Т. Виборча система в Галичині та виборчі змагання галицьких українців: спроба аналізу // Республіканець. – Львів, 1995. - №3-4. – С. 35-39.
2. Батенко Т. Українські послы у першому періоді Галицького сейму (1861-1866) // Академія. Гуманітарний альманах. – Київ, 1995. – Ч.2. – С. 58-69.
3. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. – Київ, 2005;
4. Галицкая Русь в европейской политике. – Львів, 1885.
5. Гнатюк В. Національне відродження галицьких українців в 1772-1880. – Відень, 1917.
6. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. - Київ, 1996;
7. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець ХVІІІ - перша половина ХІХ ст.): [Практикум]. - Чернівці, 2000.
7. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. – Київ, 2003;
8. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів, 2002;
9. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939р.). – Івано-Франківськ, 1993.
10. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008.
11. Левицький К. Українські політики Галичини. – Львів, 1936. – Ч.1. – 140 с.
12. Литвин В. Історія України: Підручник. – Київ, 2006;
13. Мудрий М. Українсько-польські відносини в Галичині в 1867-1890-х роках: політичний аспект. Автореф. канд. дисер. – Львів, 1997. – 26 с.

14. Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських взаємин (друга половина ХІХ ст.) // Україна в минулому. – Львів, 1996. – Вип.9. – С. 77-102.
15. Мудрий М. Галицькі народовці в 60-х роках ХІХ століття: спроба модернізації української ідеї // Молода нація. Альманах. – Київ, 1996. – Вип.3. – С. 213-219.
16. Мудрий М. Виборчі кампанії до Галицького Сейму: суспільство, політика та міжнаціональні відносини (60-70-ті роки ХІХ ст.) // Республіканець. – Львів, 1995. - №1-2. – С. 35-42.
17. Мудрий М. С.Качала в Австрійському парламенті в 1873-1879 роках // Наукові зошити історичного факультету ЛДУ, 1997. – Вип. 1. – С. 59-62.
18. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. З прадавніх часів до 2008 року. Неупереджений погляд. – Харків, 2008;
19. Стахів М. Західна Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772-1918). – Скрантон, 1958. – Т.1.
20. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993;
21. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом. – Львів, 1999.
22. Сухий О. Від русофільства до москвофільства: російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ ст. - Львів, 2003.
23. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901. Нарис з історії українського парламентаризму. – Львів, 2002.

Модуль 2

Тема № 4

Соціально-економічні та адміністративно-політичні процеси в другій половині ХІХ ст.

1. Соціально-економічні та адміністративно-політичні реформи 1860-1870-х років.
2. Соціальна структура українського суспільства. Формування вільнонайманої робочої сили.
3. Економічна структура України: промисловість, сільське господарство, кооперативний рух.
4. Буденне життя та урбаністичні процеси.

Основні терміни і поняття: ліквідація кріпацтва, міські думи, земства, селяни, міграція, промисловість, залізниця, торгівля, ярмарки, монополії, міста, цукор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. – Київ, 2005;
2. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. – Київ, 1996;

3. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець XVIII - перша половина XIX ст.): [Практикум]. – Чернівці, 2000.
4. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. – Київ, 2003;
5. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів, 2002;
6. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008.
7. Литвин В. Історія України: Підручник. – Київ, 2006.
8. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. З прадавніх часів до 2008 року. Неупереджений погляд. – Харків, 2008;
9. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993.

Тема № 5

Соціально-економічне життя суспільно-політичний рух в Галичині, Буковині та Закарпатті у другій половині XIX на початку XX ст.

1. Соціальна структура українського суспільства.
2. Економічна структура західноукраїнських земель: промисловість, сільське господарство, кооперативний рух.
3. Політика «Нової ери» та її результати.
4. Створення та діяльність перших українських політичних партій.
5. Студентський та парамілітарний український громадський рух.
6. Українське громадсько-політичне середовище Буковини та Закарпаття.
7. Буденне життя та урбаністичні процеси.

Основні терміни і поняття: панщина, нафта, залізниця, лісова промисловість, кооперативні організації, «Нова ера», парамілітарні організації, академічний молодіжний рух, партії, міста, еміграція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батенко Т. Виборча система в Галичині та виборчі змагання галицьких українців: спроба аналізу // Республіканець. – Львів, 1995. – №3-4. – С. 35-39.
2. Батенко Т. Українські послы у першому періоді Галицького сейму (1861-1866) // Академія. Гуманітарний альманах. – Київ, 1995. – Ч.2. – С. 58-69.
3. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. – Київ, 2005;
4. Галицкая Русь в европейской политике. – Львів, 1885.
5. Гнатюк В. Національне відродження галицьких українців в 1772-1880. – Відень, 1917.
6. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. – Київ, 1996;
6. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець XVIII - перша половина XIX ст.): [Практикум]. - Чернівці, 2000.
7. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. – Київ, 2003;
8. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів, 2002;
9. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939р.). – Івано-Франківськ, 1993.

10. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008.
11. Левицький К. Українські політики Галичини. — Львів, 1936. — Ч.1. — 140 с.
12. Литвин В. Історія України: Підручник. — Київ, 2006;
13. Мудрий М. Українсько-польські відносини в Галичині в 1867-1890-х роках: політичний аспект. Автореф. канд. дисер. — Львів, 1997. — 26 с.
14. Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських взаємин (друга половина ХІХ ст.) // Україна в минулому. — Львів, 1996. — Вип.9. — С. 77-102.
15. Стахів М. Західна Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772-1918). — Скрантон, 1958. — Т.1.
16. Субтельний О. Україна. Історія. — Київ, 1993;
17. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом. — Львів, 1999.
18. Сухий О. Від русофільства до москвофільства: російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ ст. — Львів, 2003.
19. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901. Нарис з історії українського парламентаризму. — Львів, 2002.
20. Франко І. Катастрофа Банку Селянського // Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. — Київ, 1984. — Т.44. — Кн.1. — С. 295-314.

Тема № 6

Соціально-економічні процеси та суспільно-політичний рух на українських землях в Росії (1890-1914 рр.)

1. Перші українські політичні організації та партії Наддніпрянщини: програмні ідеї та лідери.
2. Революція в Росії 1905 р. та її відображення в Україні. Жовтневий маніфест 1905 р.
  1. Українське представництво в двох Державних думах. Згорання здобутків революції. Столипінська реакція.
  2. Економічна криза 1900 – 1903 р. та її вплив на економіку України.
  3. Столипінська реформа та її значення на українських землях.

Основні терміни і поняття: братство тарасівців, «Самостійна Україна», община, революція, маніфест, вибори, Державна дума, українська преса, політики, криза, монополії, трести, синдикати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Історія України: навчальний посібник. — Київ, 2005;
2. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. — Київ, 1996;
3. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець ХVІІІ – перша половина ХІХ ст.): [Практикум]. - Чернівці, 2000.
4. Іванов В. Історія держави та права України: навч. посібник. — Київ, 2003;
5. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. — Львів, 2002;

6. Лазарович М. Історія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008.
7. Литвин В. Історія України: Підручник. – Київ, 2006;
8. Міхновський М. І. Самостійна Україна. – К.: Діокор, 2002.
9. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. 3 прадавніх часів до 2008 року. Неупереджений погляд. – Харків, 2008;
10. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993;
11. Чикаленко Є. Х. Спогади (1861-1907): Док.-худ. вид. / Передм. В. Шевчука. – К.: Темпора, 2003.
12. Чикаленко Є. Х. Щоденник (1907-1917). – Львів: Червона калина, 1931.

Тема № 7

Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Російської та Австрійської імперій (XIX – початок XX ст.)

1. Розвиток української культури в складі Російської імперії

- 1.1. Освіта та наука.
- 1.2. Література, театр і музика
- 1.3. Архітектура, малярство та скульптура

2. Національна культура на західноукраїнських землях

- 2.1. Освіта та наука
- 2.2. Література, театр і музика
- 2.3. Архітектура, малярство та скульптура

Основні терміни і поняття: школа, реальне училище, ліцей, університет, наука, реалізм, модерн, опера, малярство, література, драматургія, композитор, поет, письменник, заборона української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гординський Я. До історії культурного і політичного життя в Галичині у 60-х роках XIX ст. – Львів, 1917. – 151 с.
2. Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): [Практикум]. – Чернівці, 2000.
3. Довжук І. Нариси історії культури України (до кінця XX ст.): Навчальний посібник. – Луганськ, 2007. – 508 с.
4. Історія української культури / Хома І.Я., Сова А.О., Мина Ж.В. За заг. ред. І.Я.Хоми. 2-ге вид. – Львів, 2014 – 356 с.
5. Слідюкова Т. Забудова і благоустрій м. Києва в XIX–XX ст. (за документами кийвських держархівів) // Архіви України. Науково-практичний журнал. – Київ, 2009. – № 1–2 (263). – С. 68–78.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Основні теми курсу, що потребують самостійного доопрацювання.

1. Ліквідації полково-сотенного устрою на території Слобожанщини та Гетьманщини.
2. Утвердження Росією нового адміністративного устрою на території Запоріжжя, Слобожанщини та Гетьманщини.
3. Приєднання Кримського ханства та адміністративний статус.
4. Приєднання причорноморських територій.
5. Адміністративний поділ Правобережжя та Волині.
6. Ліквідація Війська Запорізького, впровадження кріпосного права. Соціальна структура населення України.
7. Розвиток важкої, легкої та харчової промисловості.
8. Розвиток міст.
9. Утворення Королівства Галичини та Лодомерії.
10. Приєднанні Буковини.
11. Реформи в системі панщини та кріпосного права.
12. Соціально-економічне становище західноукраїнських земель.
13. Діяльність перемишльського гуртка українських греко-католицьких священників.
14. Створення та діяльність «Руської трійці».
15. Загальні засади «Весни народів».
16. Створення та діяльність Головної Руської Ради.
17. Діяльність Руського собору.
18. Ідейні та організаційні засади масонського руху в Україні.
19. Ідейні та організаційні засади декабристського руху.
20. Польське повстання 1830-1831 рр.
21. Створення та діяльність Кирило-Мефодіївського братства.
22. Програмні засади Кирило-Мефодіївського братства.
23. Впровадження кріпосного права в Російській імперії.
24. Особливості кріпацтва на Правобережжі, Лівобережжі, Слобожанщині та Півдні України.
25. Селянські антикріпосницькі повстання.
26. Ідейні засади діяльності хлопоманів.
27. Територія поширення діяльності хлопоманів.
28. Засади діяльності «Київської громади».
29. Валуєвський циркуляр.
30. Передумови формування народництва.
31. Ідейні та організаційні засади.
32. Основні віхи діяльності народників в Україні.
33. Київська козаччина; кримська війна.
34. Громадське середовище де формується народовський громадсько-політичний рух.
35. Ідейні засади народовців.
36. Організаційні та інституційні засади діяльності народовців.

37. Громадське середовище де формується москвофільський громадсько-політичний рух.
38. Ідейні засади москвофілів.
39. Організаційні та інституційні засади діяльності москвофілів.
40. Посилення влади імператора в 1850-х роках.
41. Створення Галицького сейму та його повноваження.
42. Чисельність українського представництва в сеймі.
43. Права та можливості українців у сеймовій діяльності.
44. Висвітлення стану промислового перевороту.
45. Аналіз стану металургії, вугледобування, залізорудної сфери, машинобудування, легкої промисловості, харчової промисловості.
46. Економічна криза початку ХХ ст. та її подолання.
47. Стан аграрної сфери після селянської реформи 1861 р.
48. Причини, хід та результати реформ П.Столипіна.
49. Вплив земської та міської реформ та управління адміністративними одиницями.
50. Відновленні діяльності «Громади».
51. Організаційні засади діяльності «Громади».
52. Південно-західне географічне товариство.
53. Емський указ.
54. Появи нового покоління українських громадських активістів.
55. Братство тарасівців - загальна українська безпартійна організація.
56. Революція в Росії в 1905 р. Імператорський маніфест 1905 р. та його зміст.
57. Реалізація імператорського маніфесту українськими громадськими силами.
58. Створення, діяльність та ідейні засади діяльності перших українських політичних партій.
59. Вибори до Державних дум Росії та українське представництво в думах.
60. Діяльність українських громадсько-політичних сил напередодні Першої світової війни.
61. Ключові засади політики «Нової ери»
62. Досягнення політики «Нової ери».
63. Створення РУРП, політичну платформу та діяльність.
64. Створення та діяльність Русько-українського християнського союзу.
65. Створення та діяльність Української націонал-демократичної партії.
66. Створення та діяльність Української соціал-демократичної партії.
67. Український академічний-студентський рух.
68. Український парамілітарний рух.
69. Утвердження та розвиток громадсько-політичного життя Буковини.
70. Стан українського громадсько-політичного життя на Закарпатті.

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. Західноукраїнські землі після трьох поділів Польщі: тенденції розвитку.
2. Український національно-політичний рух на Галичині у ХІХ ст.
3. Український національно-політичний рух на Буковині у ХІХ ст.
4. Український національно-політичний рух на Закарпатті у ХІХ ст.
5. Особливості розвитку економіки західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії.
6. Селянські повстання на західноукраїнських землях у ХІХ ст.
7. Великі українці: портрет на вибір.

8. МОДУЛЬНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Зразки завдань для виконання модульних контрольних зрізів знань

Варіант № 1

І рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 2-а балами):

1. Які губернії об'єднувалися в межах Малоросійського генерал-губернаторства?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Подільська, Київська, Волинська;
- Б) Херсонська, Катеринославська, Таврійська;
- В) Чернігівська, Полтавська, Харківська;
- Г) Київська, Полтавська, Катеринославська;
- Д) Новоросійська, Харківська, Полтавська.

2. Який прошарок українського суспільства становив основу рушійної сили українського національно-визвольного руху в ХІХ ст.?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) буржуазія;
- Б) робітництво;
- В) селянство;
- Г) інтелігенція;
- Д) духівництво.

3. Унаслідок Першого поділу Речі Посполитої до володінь Австрійської монархії приєднано:

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Волинь;
- Б) Закарпаття;
- В) Східну Галичину;
- Г) Північну Буковину;
- Д) Наддніпрянщину.

4. Унаслідок Першого поділу Речі Посполитої до володінь Австрійської монархії приєднано:

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Волинь;
- Б) Закарпаття;
- В) Східну Галичину;
- Г) Північну Буковину;
- Д) Наддніпрянщину.

5. Укажіть, коли було скасовано кріпосне право на Галичині.

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) 1848 р.;
- Б) 1847 р.;
- В) 1846 р.;
- Г) 1845 р.;
- Д) 1844 р.

II рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 5-а балами):

1. Укажіть, які українські території входили до складу Австрійської імперії.

1) Правобережна Україна;	4) Південна Україна;
2) Лівобережна Україна;	5) Північна Буковина;
3) Східна Галичина;	6) Закарпаття.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 1, 2, 4; Б) 2, 4, 6; В) 3, 5, 6; Г) 1, 2, 5; Д) 2, 3, 4.

2. Прочитайте факти біографії історичного діяча і позначте його прізвище: «Роки життя – 1811-1843. Син сільського священника з Львівщини. Навчався у Бережанах і Львові. Головна постать у «Руській трійці». У 1836 р. виголосив першу українську промову в музеї семінарії перед духовною владою і запрошеними гостями. Поет і громадський діяч, священник. Помер у с. Новосілках, перепохований у Львові».

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Іван Вагилевич;
- Б) Яків Головацький;
- В) Михайло Левицький;
- Г) Маркіян Шашкевич;
- Д) Василь Головач.

3. Укажіть прізвища українських підприємців.

- 1) Серебрякови;
- 2) Симиренки;
- 3) Дегтярьови;
- 4) Терещенки;
- 5) Харитоненки;
- 6) Бубнови.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 2, 4, 5; **Б)** 1, 3, 5; **В)** 1, 4, 6; **Г)** 2, 5, 6; **Д)** 1, 2, 3.

III рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 5-а балами):

Описове питання.

Територіальний та адміністративний поділ українських земель в складі Російської імперії в останній третині 18 ст.

Варіант № 2

I рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 2-а балами):

1. Унаслідок якої події в Російській імперії українські селяни отримали громадянські права?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А)** оприлюднення Валуєвського циркуляру 1863 р.;
- Б)** оприлюднення Емського указу 1876 р.;
- В)** підписання Олександром II «Маніфесту...» від 19 лютого 1861 р.;
- Г)** підписання Миколою II «Маніфесту...» від 17 жовтня 1905 р.;
- Д)** реформ Столипіна.

2. Як називалася українська фракція у першій та другій Державних думах Росії?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А)** «Українська думська громада»;
- Б)** «Українські думці»;
- В)** «Малоросійська спілка»;
- Г)** «Українська думська спілка»;
- Д)** «Українська думська фракція».

3. Які соціальні групи стали основними у суспільстві після завершення промислового перевороту в кінці XIX ст.?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А)** робітники і буржуазія;
- Б)** поміщики і селяни;
- В)** селяни і козаки;
- Г)** поміщики і службовці;

Д) робітники і службовці.

4. Хто такі «народовці»?

(вказати варіант правильної відповіді)

А) науково-практичне товариство;

Б) суспільно-політичний рух;

В) вихідці з селян;

Г) жителі міських окраїн;

Д) вихідці з робітників.

5. Назвіть автора брошури «Самостійна Україна», яка вийшла у Львові і вважається програмою РУП.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) В. Винниченко;

Б) В. Антонович;

В) С. Єфремов;

Г) М. Міхновський;

Д) Ю. Бачинський.

II рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 5-а балами):

1. Укажіть, які наслідки мала аграрна реформа 1861 р.

1) включення землі в ринковий обіг; 2) розширення поміщицького землеволодіння;

3) розвиток натурального господарства; 4) активне технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва; 5) ширше запровадження нової однопільної системи землеробства; 6) поглиблення сільськогосподарської спеціалізації районів.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 1, 4, 5; Б) 2, 3, 6; В) 1, 4, 6; Г) 2, 3, 5; Д) 1, 2, 3.

2. Установіть хронологічну послідовність проведення реформ у Наддніпрянській Україні в другій половині ХІХ ст.

А – реформа в галузі цензури;

Б – реформа міського самоврядування;

В – аграрна реформа;

Г – судова реформа

(вказати варіант правильної відповіді)

А) А, Б, В, Г; Б) Г, А, Б, В; В) В, Г, Б, А; Г) А, В, Г, Б; Д) В, Г, А, Б.

3. Укажіть основні форми діяльності народовців.

1) Пропаганда національних і культурно-освітніх ідей у періодичних виданнях;

2) організація нелегальної політичної діяльності з метою повалення існуючого ладу;

3) пропаганда ідей через створювані ними гуртки, товариства, культурно-освітні установи;

4) організація терористичної діяльності.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 1, 2; Б) 1, 3; В) 2, 4; Г) 2, 3; Д) 1, 4.

III рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 5-а балами):

Описове питання

Соціально-економічні реформи 1860-1870-х років та початку ХХ ст.

Варіант № 3

I рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 2-а балами):

1 Позначте прізвище останнього кошового отамана запорозьких козаків:

(вказати варіант правильної відповіді)

А) С. Білий;

Б) А. Головатий;

В) К. Гордієнко;

Г) П. Калнишевський;

Д) П. Тетеря.

2. Позначте, коли відбулося повстання Чернігівського полку:

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 1822-1823 рр.;

Б) 1823-1824 рр.;

В) 1824-1825 рр.;

Г) 1825-1826 рр.;

Д) 1826-1827 рр.

3. Унаслідок Першого поділу Речі Посполитої до володінь Австрійської монархії приєднано:

(вказати варіант правильної відповіді)

А) Волинь;

Б) Закарпаття;

В) Східну Галичину;

Г) Північну Буковину;

Д) Наддніпрянщину.

4. У якому році в Австрійській імперії розпочалися події, які були складовою європейської «весни народів»?

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 1821 р;

Б) 1835 р;

В) 1848 р;

- Г) 1859 р;
- Д) 1867 р.

5. Позначте назву Української території, яка в ХІХ ст. *не* входила до складу Австрійської імперії:

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Буковина;
- Б) Волинь;
- В) Галичина;
- Г) Закарпаття;
- Д) Поділля.

II рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 3-а балами):

1. Укажіть, які політичні організації діяли в першій половині ХІХ ст. у Галичині.

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) Головна руська рада, «Русалка Дністрова», «Зоря Галицька»;
- Б) Центральна рада народова, «Товариство об'єднаних слов'ян», «Зоря Галицька»;
- В) Головна руська рада, Центральна рада народова, «Руський собор»;
- Г) «Руський собор», «Русалка Дністрова», «Зоря Галицька»;
- Д) Центральна рада народова, «Русалка Дністрова», «Руський собор».

2. На карті позначено території, що ввійшли до складу Російської та Австрійської імперій під час різних поділів Речі Посполитої. Результати якого з поділів відображено на карті?

(вказати варіант правильної відповіді)

- А) тільки Першого;
- Б) Першого та Другого;
- В) тільки Другого;
- Г) Другого та Третього;
- Д) тільки Третього.

3. Укажіть прізвища учасників «Руської трійці».

- 1) Іван Котляревський;
- 2) Маркіян Шашкевич;
- 3) Микола Гулак;
- 4) Іван Вагилевич;
- 5) Пантелеймон Куліш;
- 6) Яків Головацький;
- 7) Лук'ян Кобилиця.

(вказати варіант правильної відповіді)

А) 2, 4, 6; Б) 1, 3, 5; В) 3, 5, 7; Г) 1, 2, 7; Д) 4, 5, 6.

III рівень складності (правильна відповідь на кожне питання оцінюється 5-а балами):

Описове питання

Соціально-економічне становище на українських землях у складі Російської імперії в останній третині 18 ст.

9. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Масонські ложі в Україні на початку XIX ст.
2. Ідеї слов'янофільства в громадсько-політичному житті першої пол. XIX ст.
3. «Київська громада».
4. Валуєвський циркуляр.
5. Ідейні та організаційні засади народництва.
6. Селянська реформа: зміст та проблеми
7. Земська та міська реформи
8. Важка промисловість: багатогалузевість та регіональний розподіл.
9. Генерал-губернаторства України.
10. «Стара Київська громада».
11. Емський указ: зміст, причини та наслідки.
12. Братство тарасівців.
13. Галичина, Буковина та Закарпаття у міжнародній політиці Європи.
14. Соціальне та матеріальне становище українців в кінці XVIII ст.
15. Реформи Марії Терезії та Йосифа II.
16. Національний склад західноукраїнських земель у XIX ст.
17. Громадська діяльність «Руської трійці»
18. Політична позиція українських національних сил під час «Весни народів».
19. Становлення народовського громадсько-політичного руху: ідейні та організаційні засади;
20. Становлення москвофільського громадсько-політичного руху: ідейні та організаційні засади;
21. Українсько-польські відносини в Галичині в 1860 – 1880-х роках.

22. «Угодова політика» кінця 1860-х років: значення та наслідки.
23. Тарас Шевченко в національному відродженні України.
24. Політична діяльність І.Франка
25. Український студентський рух
26. Громадсько-політична діяльність Ю.Романчука
27. Особливості українсько-польських відносин
28. «Угодова політика» 1894 р.: значення та наслідки.
29. Політична постать М.Міхновського.
30. Політична постать Є.Чикаленка.
31. Меценатство М.Терещенка.
32. Меценатство Г.Галагана.
33. Постать Андрея Шептицького.

Завдання на історичній карті

- Показати на карті Запорізьку Січ та Гетьманщину.
- Показати і назвати генерал-губернаторства Наддніпрянської України та їхні адміністративні центри.
- Показати Королівство Галичини та Лодомерії, округ Буковину та українські жупи (комітати) Братиславського намісництва.
- Показати основні центри цукрової промисловості.
- Показати і назвати міста – центри освіти та науки.
- Показати і назвати регіони України, де розвивалась видобувна промисловість та металургія.

10. ОРІЄНТОВИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

1. Ліквідація полково-сотенного устрою Гетьманщини, поділ на губернії та повіти.
2. Ліквідація полково-сотенного устрою Слобожанщини та створення губернії та повітів.
3. Ліквідація Запорізької січі та формування нового адміністративно-територіального поділу.
4. Приєднання Північного Причорномор'я після російсько-турецьких війн та адміністративний поділ.
5. Приєднання Правобережжя та Волині та адміністративний поділ.
6. Основні причини поразки українських змагань другої половини XVII – початку XVIII ст.
7. Утвердження кріпосного ладу на Лівобережжі та Слобожанщині після ліквідації автономного устрою. Соціальна структура українського суспільства.
8. Соціальні рухи на Правобережжі. Військові поселення та реакція українського суспільства.
9. Масонські організації та декабристський рух.

10. Суспільні процеси напередодні наступу Наполеона.
11. Відновлення козацтва та його доля, створення Азовського війська.
12. Кирило-Мефодіївське братство.
13. Приєднання Руського воєводства (Галичини) Речі Посполитої до Австрійської імперії.
14. Приєднання в 1775 р. Буковини до Австрійської імперії.
15. Соціальні реформи Марії Терезії і Йосифа II.
16. Соціально-економічне становище на українських землях в складі Австрійської імперії в останній третині ХУІІІ ст.
17. Перемишль та Львів осередки українського національного життя.
18. «Весна народів» в історії західноукраїнських земель: перші політичні кроки українських громадських сил (Головна Руська Рада, «Собор руських учених», вибори до галицького крайового сейму 1861 р.).
19. Українські національно-культурні процеси кінця ХУІІІ – першої половини ХІХ ст. Весна народів і українське питання в Закарпатті.
20. Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Австрійської імперії (кінець ХУІІІ – перша половина ХІХ ст.)
21. Освітні, наукові та культурні процеси на українських землях в складі Російської імперії (кінець ХУІІІ – перша половина ХІХ ст.)
22. Зародження професійної освіти на Наддніпрянщині. В.Каразін і відкриття Харківського університету.
23. Зв'язки Західної України зі Східною в першій половині ХІХ ст.
24. Харків як центр наукового і культурного життя в Україні.
25. Мовознавчі дослідження О.Павловського, І.Войцеховича, І.Срезневського. М.Максимович і відкриття Київського університету.
26. Історичні праці Д.Бантиш-Каменського, П.Симоновського, М.Маркевича, О.Бодянського.
27. «Основа» і українська громада в Петербурзі. «Сповідь» В.Антоновича і зародження «хлопоманства».
28. Хлопомани. Громадівський рух 1859-1863 рр. та його представники.
29. Валуєвський циркуляр та його вплив.
30. Польське повстання 1863 р. і українське населення Правобережжя.
31. Відродження громадівського руху – «Стара громада».
32. Емський указ та його значення.
33. Друга хвиля української політичної еміграції – М.Драгоманов, М.Зібер, С.Подолинський, Ф. Вовк.
34. Народники та їх діяльність в Україні.
35. Громадсько-політичне життя західноукраїнських земель у 1860–1880-х рр.
36. Стан українсько-польських відносин у Галичині (60-80 - ті рр.ХІХ ст.)
37. Відкриття Галицького крайового сейму, виборче законодавство, структура сейму та вплив на подальші українсько-польські відносини.
38. Значення греко-католицького духовенства в громадського політичному житті західноукраїнських земель.
39. Москвофільський та народовський громадсько-політичні рухи.

40. Буковинський крайовий сейм та український громадсько-політичні сили Буковини.
41. Кримська війна 1854-1855 рр. і реакція на неї населення України. «Київська козаччина».
42. Соціально-економічні та адміністративно-політичні реформи 1860-1870-х у Росії.
43. Соціально-економічні процеси на українських землях в складі Росії в другій половині XIX ст.
44. Ліквідація кріпосного права в підросійській Україні: проблеми та перспективи.
45. Соціальна структура українського суспільства підросійської України. Формування вільнонайманої робочої сили.
46. Економічна структура України підросійської України: промисловість, сільське господарство, кооперативний рух.
47. Десятиріччя австрійського абсолютизму (1850-1860) в Галичині.
48. М.Погодін, Д.Зубрицький, О.Петрушевич і початки москвофільства. «Азбучна війна».
49. Соціально-економічне життя в західноукраїнських землях в другій половині XIX на початку XX ст.
50. Ліквідація панщини: проблеми та перспективи.
51. Економічна структура західноукраїнських земель: промисловість, сільське господарство, кооперативний рух.
52. Початки народовського руху. О.Заячівський і виникнення «Просвіти».
53. М. Драгоманов і Західна Україна.
54. Український суспільно-політичний рух на Заході країни (1890-1914 рр.)
55. Громадсько-політична діяльність І.Франка, М.Павлика, О.Терлецького.
56. «Криваві беденівські вибори» 1897 р. і загострення українсько-польського протиріччя.
57. «Україна irredenta» Ю.Бачинського та її значення.
58. Перетворення Східної Галичини в «Український П'ємонт».
59. А.Шептицький.
60. «Руська Рада» - важливий осередок українства на Буковині. Здобутки буковинських українців у боротьбі за місця в сеймі і парламенті.
61. Соціально-економічна ситуація на Закарпатті. О.Духнович. Засилля москвофільства в краї.
62. Початки діяльності Ю.Жатковича і А. Волошина.
63. Створення та діяльність перших українських політичних партій.
64. Студентський та парамілітарний український громадський рух.
65. Перші робітничі і соціал-демократичні організації. Пропаганда марксизму в Україні. Перші марксистські гуртки.
66. Українське громадсько-політичне середовище Буковини.

67. Український суспільно-політичний рух в Росії (1890-1914 рр.).
68. Братство тарасівців та загальна українська безпартійна організація.
69. Перші українські політичні партії Наддніпрянщини: програмні ідеї та лідери.
70. Столипінська реформа та її значення на українських землях.
71. Україна у роки Першої світової війни.
72. Наслідки Першої світової війни для України.

11. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Оцінка з нормативного курсу «Історія та культура України нового часу» визначається з урахуванням результатів поточної навчальної діяльності (робота на семінарських заняттях, самостійна та індивідуальна робота) студента та оцінки засвоєння ним змістового модуля під час виконання модульного контрольного зрізу знань (МКЗ). Основними функціями оцінювання навчальних досягнень є:

1. **Контролююча**, яка передбачає встановлення рівня досягнень окремого студента, дає змогу викладачу своєчасно планувати, координувати й коригувати роботу й методику вивчення наступного матеріалу.

2. **Навчальна**, яка передбачає таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення сприяє удосконаленню фахової підготовки студента, здобуттю ним нових знань, професійних навичок, їхнє поглиблення і подальший розвиток.

3. **Діагностична**, яка є основою діагностичного підходу в діяльності викладача, і допомагає йому встановлювати причини труднощів, з якими стикається студент у процесі навчання, виявлення прогалин у його знаннях та вміннях.

4. **Виховна** виявляється не тільки у меті і змісті завдань, але й у методиці їх реалізації викладачем, у наступному коментуванні й оцінюванні проведеної навчальної роботи з огляду на стимулювання пізнавальної діяльності студента, вироблення в нього позитивного ставлення і достатніх мотивацій до її активізації.

Залежно від ступеня оволодіння навчальним матеріалом нормативного курсу «Історія та культура України нового часу» розрізняють чотири рівні його засвоєння та вміння оперувати ним: *початковий; середній; базовий; високий*.

Таблиця переведення академічних успіхів студентів, виражених у балах, у національну та шкалу ECTS

* Історія України: методичні рекомендації *

Оцінка в ECTS	За 100-бальною шкалою	За національною шкалою	
		Для іспиту	Для заліку
A	90 -100 балів	Відмінно	
B	82-89 балів		
C	74-81 балів		
D	64-73 балів		
E	60-63 балів		
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. БІБЛІОГРАФІЯ ДО ВИВЧЕННЯ НОРМАТИВНОГО КУРСУ ТА ДЛЯ ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТІВ

Джерела

- ✓ Багатопартійна Українська держава на початку ХХ століття: Програмні документи перших українських політичних партій. – К., 1992.
- ✓ Вивід прав України / [М. Грушевський, І. Франко, М. Костомаров та ін.]. – Львів, 1991.
- ✓ Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів / [За заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес]. – Київ-Чернівці, 2008. – С. 259-456.
- ✓ Історія України: Хрестоматія: [Навчальний посібник / Упор. В. І. Гусев, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай]. – К., 2003.
- ✓ Хрестоматія з історії України для студентів вузів / Б. І. Білик, Л. В. Дячук, Я. С. Калакура, С. М. Клапчук та ін. – К., 1993.

Література

- ✓ Багалій Д. І. Історія Слобідської України. – Харків, 1993.

- ✓ Батенко Т. Виборча система в Галичині та виборчі змагання галицьких українців: спроба аналізу // Республіканець. – Львів, 1995. – №3-4. – С. 35-39.
- ✓ Бовуа Д. Битва за землю в Україні 1863-1914 рр. Поляки в соціоетнічних конфліктах / [пер. з фр.]. – К., 1998.
- ✓ Бойко О. Д. Історія України: [Посібник]. – Вид. 2-ге, доп. – К., 2001 (або пізніше видання).
- ✓ Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до двадцятого століття: [Навч. посібник]. – К., 1996.
- ✓ Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.) / В. М. Ботушанський, С. М. Гакман, Ю. І. Макар та ін. – Чернівці, 2005.
- ✓ Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ - початок ХХ ст.). – Львів, 1996.
- ✓ Головченко В. І. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: Нариси історії української соціал-демократії початку ХХ ст. – Харків, 1996.
- ✓ Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст.- К., 1996.
- ✓ Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? – К., 1991.
- ✓ Гуржій О. І. Оподаткування сільського населення України (ХVІІ — середина ХІХ ст.). – Черкаси, 2011.
- ✓ Гуржій О. І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина ХVІІ–ХVІІІ ст.). – К., 1994.
- ✓ Гусєв В. І., Калінцев Ю. О., Кульчицький С. В. Історія України: [Навч. посібник]. – К., 2003.
- ✓ Гусєв В. І., Казьмирчук Г. Д., Капелюшний В. П. та ін. Історія України: [Підручник]. – К., 2008.
- ✓ Добржанський О., Карпо В., Коцур А. Історія України (кінець ХVІІІ - перша половина ХІХ ст.): [Практикум]. – Чернівці, 2000.
- ✓ Довжук І. Нариси історії культури України (до кінця ХХ ст.): Навчальний посібник. – Луганськ, 2007. – 508 с.
- ✓ Дорошенко Д. І. Нарис історії України. – Львів, 1991.
- ✓ Іванова Р. П. Михайло Драгоманов у суспільно-політичному русі Росії та України (ІІ половина ХІХ ст.). – К., 1971.
- ✓ Історія України в особах: ХІХ-ХХ ст. / [І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Абліцов, О. Божко та ін.]. – К., 1995.
- ✓ Історія України / [Кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – Львів, 2002.
- ✓ Історія української культури / Хома І.Я., Сова А.О., Мина Ж.В. За заг. ред. І.Я.Хоми. 2-ге вид. – Львів, 2014 – 356 с.

- ✓ Казьмирчук М. Соціальна діяльність ломбардів підросійської України (1881-1917 рр.). – К., 2007.
- ✓ Казьмирчук Г., Казьмирчук М. Роде наш красний: Село Кальник. – Кн.. II. Документи й дослідження соціальних проблем села Кальник наприкінці XVIII - на початку ХХ ст. – К., 2008.
- ✓ Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення, історія, розпад / [пер. з нім. Х. Назаркевич, наук. ред. М. Крикун]. – Львів, 2005.
- ✓ Колесник В. Ф., Рафальський О. О., Тимошенко О. П. Шляхом національного відродження: Національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини 1900-1907 рр. – К., 1998.
- ✓ Колесник В., Могильний Л. Українські ліберально-демократичні партії кінця ХІХ -початку ХХ ст. – К., 2006.
- ✓ Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939р.). – Івано-Франківськ, 1993.
- ✓ Кураєв О. О. Українська проблема у політиці Берліна та Відня у Першій світовій війні (1914-1918). – К., 2006.
- ✓ Лещенко Н. Н. Крестьянское движение на Украине в связи с проведением реформы 1861 года. – К., 1959.
- ✓ Литвин В. М., Мордвінцев В. М., Слюсаренко А. Г. Історія України: [Навч. посібник]. – К., 2002.
- ✓ Литвин В. Історія України: [Підручник]. – 3-є доопрац. і доп. вид. – К., 2009.
- ✓ Макар Ю. І., Білецький Б. Ф., Коцур А. П. та ін. Історія України від найдавніших часів до наших днів. – Чернівці, 1998.
- ✓ Мельник Л. Г. Технічний переворот на Україні у ХІХ ст. – К., 1972.
- ✓ Мельник Л. Г. Формування робітничого класу на Україні. – К., 1988.
- ✓ Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських взаємин (друга половина ХІХ ст.) // Україна в минулому. – Львів, 1996. – Вип.9. – С. 77-102.
- ✓ Мудрий М. Галицькі народовці в 60-х роках ХІХ століття: спроба модернізації української ідеї // Молода нація. Альманах. – Київ, 1996. – Вип.3. – С. 213-219.
- ✓ Мудрий М. Виборчі кампанії до Галицького Сейму: суспільство, політика та міжнаціональні відносини (60-70-ті роки ХІХ ст.) // Республіканець. – Львів, 1995. – №1-2. – С. 35-42.
- ✓ Набока С. В. Діяльність інституту мирових посередників у впровадженні селянської реформи на Правобережній Україні у 1861-1864 рр.: Матеріали й методичні рекомендації до лекції курсу «Історія України» для студентів гуманітарних факультетів. – К., 2009.

- ✓ Павко А. Політичні партії та організації в Україні наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст.: Методологія. Історіографія, проблеми, перспективні напрямки наукових досліджень. – К., 2001.
- ✓ Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 тт. – К., 1992. – Т. 2: Від середини ХУІІ століття до 1923 р.
- ✓ Реєнт О. П., Сердюк О. В. Перша світова війна і Україна. – К., 2004.
- ✓ Сарбей В. Г. Національне відродження України. – К., 1999. (Україна крізь віки. – Т. 9).
- ✓ Сухий О. Від русофільства до москвофільства: російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ ст. – Львів, 2003.
- ✓ Ульяновський В. І., Короткий В. А. Володимир Антонович: образ на тлі епохи. – К., 1997.
- ✓ Чайковський А. С., Щербак М. Г. За законом і над законом: З історії адміністративних органів і поліцейсько-жандармської системи в Україні (ХІХ - початок ХХ ст.). – К., 1996.
- ✓ Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901. Нарис з історії українського парламентаризму. – Львів, 2002.
- ✓ Шандра В. С. Генерал-губернаторства в Україні: ХІХ – початок ХХ ст. – К., 2005.
- ✓ Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: [Курс лекцій]. – К., 1999.
- ✓ Щербак М., Щербак Н. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.). – К., 1997.

Навчально-методичне видання

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Формат видання 60x84/16.

Умовн. друк. арк. 9,07 Наклад: 50. Зам. №17.

Видавництво ПП «АУТДОР – ШАРК»

88000, м. Ужгород, Україна

пл. Жупанатська, 15/1.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготовників

і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року.